

HANİFE TEYZE HİZMETÇİ ARIYOR 1939

Mahmut Yesari 1895-1945

GENEL BAKIŞ

"Kaleminden kazanan yazar"lar arasında değerlendirebileceğimiz Mahmut Yesari, hayatı boyunca geçimini yazdığı eserlerden kazanmıştır. Bu nedenle edebiyatın çok çeşitli mecralarında kalem oynatmış ve çok sayıda eser kaleme almıştır. Dönemindeki diğer yazarların aksine belirli bir zümre için yazmamış, toplumsal sorunları kendine has bir bakış açısıyla ele almıştır. Bu bakış açısının en dikkate değer ürünü, Türk Edebiyatı Tarihi'nin ilk işçi romanı olan "Çulluk (1927)" adlı eseridir. Bunun yanı sıra çok sayıda eser kaleme almış olan her yazar gibi yer yer tekrara düşmüş, bazı eserlerinde dikkate değer bir estetik seviye yakalayamamıştır. En nihayetinde yazarın en dikkat çekici yönü, yaptığı çok keskin karakter analizleri ve gözlemleridir. Yazar bu gözlem gücünü, sıradan yaşamın, eğlence hayatının bizzat içerisinde geçirdiği, ardından verem hastalığıyla sonlanmış olan yaşam tarzından almıştır.

"Hanife Teyze Hizmetçi Arıyor" başlıklı eser, bir perdelik komedidir. Mahmut Yesari'nin yaşadığı döneme özgü sosyolojik durumun bir özelliği olarak, yalnız başına yaşayan bir kadının kendisine yeni bir hizmetçi arayışını konu edinmektedir. Yazar benzer bir temayı "Kayıp Yüzünden Kazanç (1936)" başlıklı eserinde de ele almıştır. Komedi türündeki bu eserlerde söz konusu temanın sıkça işlenmiş olması, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde baskın bir yaşayış şekli olan "konak kültürü"ne dair okuyucuya ipuçları vermektedir.

KİŞİLER

Hanife Teyze Hizmetçisi Şerife'yle birlikte yaşayan Hanife Teyze, kendine bakamayacak durumda olan yaşlı bir kadındır. Son zamanlarda Şerife'den şikayetçi olmaya başlamıştır ve bu nedenle yeni bir hizmetçi arayışı içine girmiştir. Ancak karşılaştığı hizmetçi adaylarından sonra Hanife Teyze, kendisine ders olacak bir pişmanlık yaşayacaktır.

Şerife Hanife Teyze'nin hizmetçisidir. Bariz bir şekilde büyük hatalar yapmamasına rağmen, uyuşuk karakteri nedeniyle Hanife Teyze'nin gözünden düşmüştür. Hanife Teyze, yeni bir hizmetçi bulana kadar onu yanından ayırmaz, bu nedenle Şerife, hanımının yaşadığı pişmanlığa bizzat şahit olacaktır.

İkbal Hanife Teyzeyi ziyarete gelen ilk hizmetçi adayıdır. Tez canlı bir tip olması nedeniyle ortalığı birbirine katar.

Gülseren İkinci hizmetçi adayı olan Gülseren, züppe tavırları nedeniyle Hanife Teyze'ye ikinci hayal kırıklığını yaşatmıştır.

Şadan Üçüncü hizmetçi adayı Şadan, temizliğe, tertip ve düzene aşırı bir şekilde düşkün olan takıntılı ruh hali nedeniyle Hanife Teyze'yi çileden çıkarır ve ona üçüncü hayal kırıklığını yaşatır.

Pervin Cinlere, perilere inanan ve batıl inançlı bir tip olan Pervin, hizmetçilik için görüşmeye geldiği ilk andan itibaren duyduğu korkular nedeniyle Hanife Teyze'yi strese sokar. Ve çok geçmeden evden bir hayal kırıklığıyla gönderilir.

Cevriye Görüşmeye gelen bir diğer hizmetçi adayı Cevriye, Hanife Teyze'nin hiç hoşlanmadığı türden, dedikoducu ve geveze bir tiptir. Hiç durmadan konuşmakta ve sürekli bir şekilde eski ev hanımlarının dedikodusunu yapmaktadır. Bu nedenle iş görüşmesi hüsrarla sonuçlanır.

Fatma Cevriye'den sonraki hizmetçi adayı Fatma, oburluğu ve boğazına düşkünlüğü nedeniyle Hanife Teyze'yi hayrete düşürmüştür. Tek bildiği ve konuştuğu husus, lezzetli yemeklerdir. Evde boğazının yeteri kadar doymayacağını düşündüğü için kısa bir süre sonra görüşmeyi yarıda bırakıp evi terk eder.

Ayşe Tüm hizmetçi adaylarından sonra arka odada uyuya kalmış olan bir diğer hizmetçi adayıdır. Ayşe o kadar tembeldir ki, görüşme boyunca esneyip durur. Yeteri kadar uyuyamayacağını düşündüğü için hayal kırıklığına uğrayıp evi terk etmiştir.

ÖYKÜ

Hanife Teyze, hizmetçisi Şerife'den yakınmaktadır Hizmetçisi Şerife'yle yalnız başına yaşayan Hanife Teyze, onun uyuşukluğundan yakınmaktadır ve bu durumdan sürekli bir şekilde şikayet etmektedir. En sonunda hizmetçisini evden göndermeye karar vermiştir ve yeni bir hizmetçi arayışındadır. Bu nedenle birkaç hizmetçi adayını görüşmek üzere eve çağırıştır. Şerife'nin ayrılacağı gün, hizmetçiler görüşmek için eve geleceklerdir. Şerife evden ayrılmak için eşyalarını toplarken kapı çalınır. Gelenler büyük bir ihtimalle hizmetçi adaylarıdır. Ancak uyuşuk Şerife, bir türlü kapıyı açmaya gitmez, başka işlerle meşguldür. Hanife Teyze bağıra çağıra Şerife'nin uyuşukluğundan yakınıp kapıyı açmasını ister. En sonunda Şerife gelip kapıyı açar ve ilk hizmetçi adayı İkbâl'i içeri alır.

Hanife Teyze'nin ilk hayal kırıklığı: Tez canlı İkbâl Yeni hizmetçi adayı İkbâl içeriye çok büyük bir heyecanla ve aceleyle girer. Beklemekten çok sıkıldığını söyleyip aceleyle konuşmak istediğini belirtir, içeriye oturmayı bile reddeder. Her şeyi aceleyle yapmaya çalışan tez canlı bir tiptir. Hiç durmadan ev işlerini yapmaya girişir ve eski hizmetçiyi apar topar evden göndermek ister. Hanife Teyze, bu genç kızın aceleci tavrı karşısında şoka girer ve hemen ardından onu evden gönderir.

Hanife Teyze'nin ikinci hayal kırıklığı: Züppe Gülseren Bir diğer hizmetçi adayı Gülseren, İkbâl'in çıkışının ardından içeri girer. Züppece tavırlarla içeridekileri selamlar. Kendisine hangi işleri yapabileceği sorulduğunda yemek pişirebileceğini ancak bulaşık yıkamayacağını söyler. Ardından eğer elektrikli ütü yoksa ütü dahi yapamayacağını belirtir. Sonrasında şartlarını saymaya devam eder: haftada mutlaka bir gece sinemaya gitmek istemektedir. Her sabah kuaföre ardından da dışarı gezmeye gitmek istediğini belirtir. Gülseren'in tavırları git gide daha züppe bir hâl almaktadır: Eve ne zaman misafir kabul ettiklerini sorar. Hanife Teyze, misafir ne zaman gelirse o zaman kabul ettiklerini belirtince Gülseren, böyle bir evde yaşayamayacağını söyleyerek hemen ardından kapıyı çarpıp dışarı çıkar.

Hanife Teyze'nin üçüncü hayal kırıklığı: Titiz Şadan Gülseren dışarı çıktıktan sonra üçüncü hizmetçi adayı Şadan içeri girer. Daha girer girmez evdeki dağınıklıktan şikayet etmeye başlar. Hastalık derecesinde titiz bir tavırla çevredeki pislikten şikayet eder ve her şeyin yerli yerinde, tertipli düzenli durması gerektiğini belirtir. Hemen ardından Hanife Teyze'nin Sarman ve Pamuk adında iki kedisini görür ve bundan daha önce haberi olmadığı için şikayet etmeye başlar. Şadan, sokak hayvanlarının olduğu bir evde asla yaşayamayacağını söyleyip kapıyı çarpar ve dışarı çıkar.

Hanife Teyze'nin dördüncü hayal kırıklığı: Korkak Pervin Şadan çıktıktan sonra içeri giren bir diğer hizmetçi adayı Pervin, aşırı derecede korkak bir tiptir. Kedilerin sesini duymuş fakat onları görmemiştir. Bu nedenle evin cinli ya da perili olabileceğini düşünüp kendi kendine söylenmeye başlar. Dahası, Hanife Teyze'nin kedilerine yavrularım diye seslendiğini görünce, kadının içine cin kaçtığını düşünür. Hanife Teyze'ye evin kapılarının güvensiz olduğunu söyler ve evde yaşayabilmesi için demir parmaklık takılması gereklidir. Batıl inançlı bir genç kız olan Pervin, kısmetinin de bağlanmaması için, gözünün tutmadığı misafiri eve kabul edemeyeceğini söyler. Eğer bir köpek uluması duyarsa, evdeki ayakkabıları ters çevirmenin gerekli olduğunu düşünmektedir. Hanife Teyze vakit kaybetmeden Pervin'i evden gönderir. Yine büyük bir hayal kırıklığı yaşamıştır, bu seferki adayın da tırlatmış olduğunu düşünüp kendi kendisine dert yakınır.

Hanife Teyze'nin beşinci hayal kırıklığı: Dedikoducu Cevriye Pervin'den sonra gelen bir diğer hizmetçi adayı, Cevriye adında çok konuşan dedikoducu bir tiptir. İçeriye girdiği ilk andan itibaren Hanife Teyze'nin erkeksiz bir yaşam sürmesinin zorluklardan bahseder. Ardından daha önce çalıştığı ev hanımlarının hayat tarzlarından şikayet etmeye başlar. Daha önceki ev hanımlarından bazıları çilekeş ve asosyaldır, onların yaşayış tarzlarını ince ayrıntılarıyla anlatır, konuşur ve konuşur. Ardından kendisinin dedikoduyu hiç sevmediğini söyler fakat aynı anda başkalarının dedikodusunu yapmaktadır. Bu sırada Hanife Teyze iyice çileden çıkmıştır ve hayretle Cevriye'yi dinlemektedir. Cevriye, Hanife Teyze'nin hiç tanımadığı yabancı isimlerin özel hayatlarından bahseder durur. Bunun üzerine artık daha fazla dayanamayan Hanife Teyze, üzerine fenalıklar geldiğini belirterek oracıkta bayılır. Telaşlanan Cevriye apar topar dışarı çıkar. İçeri giren Şerife, Hanife Teyze'yi ayıltarak kendisine getirir. Son bir hizmetçi adayı daha kalmıştır, Hanife Teyze onu da görmek ister.

Hanife Teyze'nin altıncı hayal kırıklığı: Obur Fatma Boğazına düşkün bir kadın olan Fatma, etrafı koklaya koklaya içeri girer. Girerken sorduğu ilk soru mutfağın ne tarafta olduğudur. Et kokusunu aldığı için evde ne pişirildiğini sorar. Soğanlı yahni yanıtını alınca bu yemeği çok sevdiğini ama daha çok sarımsak eklemenin gerekli olduğunu söyler. Hemen ardından sevdiği yemek çeşitlerinden bahsetmeye başlar. Bol yağlı, etli yemekleri sevmektedir. Ardından sevdiği dolma türlerini anlatır ve yemekler üzerine uzun bir söylev verir. Hanife Teyze'nin de bu yemekleri sevdiğini öğrenince, hemen bir yemek pişirebileceğini söyler. Ancak o gün Hanife Teyze perhizedir ve soğanlı yahni yalnızca misafirler için pişirilmektedir. Bunu duyan Fatma, hizmetçinin ne yiyeceğini sorar. O gün hizmetçi sadece çorba içecektir. Fatma, hizmetçinin çorbaya talim ettiğini öğrenince buna dayanamaz ve böyle bir evde çalışamayacağını söyleyip dışarı çıkar.

Hanife Teyze'nin yedinci hayal kırıklığı: Tembel Ayşe Fatma çıktıktan sonra Hanife Teyze ve Şerife odada yalnız kalmışlardır. Aniden yan odadan gelen bir horlama sesi duyarlar. Bu kişi, hizmetçilik görüşmesi için gelen Ayşe'dir. Tembel bir tip olduğu için beklerken uyuyakalmıştır. Hanife Teyze Ayşe'ye bu saatte nasıl uyunur diye sorunca Ayşe, uykunun saati olmayacağını, kendisinin her saatte uyuyabileceğini söyler. Hanife Teyze'nin gündüzleri uyumamasını hayretle karşılar ve gündüz uykusunun kendisi için vazgeçilmez bir keyif olduğunu belirtir. Bunun üzerine artık Şerife de sinirlenmiştir ve Ayşe'ye dönerek, eğer bu evde tembellik ederse Hanife Teyze'nin onu sopayla kovalayabileceğini söyler. Bunu duyan Ayşe, esneye esneye geldiği bu evden şikayet ederek çıkıp gider.

Hanife Teyze'nin pişmanlığı: Şerife'nin değerini anlar ve onu işe geri alır Son hizmetçi adayı da evden çıktığında Hanife Teyze Şerife'ye dönerek hemen başını örtmesini söyler. Hanife Teyze'nin kararını değiştirdiğini anlamamış olan Şerife, onun kendisini aceleyle evden göndermek istediğini düşünerek yakınır ve bohçasını ister. Ancak Hanife Teyze'nin yanıtı, bohçanın evde kalacağı yönündedir. Şerife daha da hiddetlenip, bohçasını bile alamadan evden kovulduğunu düşünmeye başlar. Ancak Hanife Teyze, durumu tersten anlayan Şerife'ye kızarak, onun evden ayrılmayacağını, hizmetçilik yapmaya devam edeceğini söyler. Şerife, Hanife Teyze'nin pişmanlığını sonunda anlamıştır. Ağır ağır eşyalarını yerleştirmek için odasına doğru yürür.

TEMALAR

Pişmanlık Piyeste işlenen ana tema, elindekinin kıymetini bilmeyip gözü dışarıda olan insanın yaşadığı pişmanlıktır. Nitekim Hanife Teyze, kendisine uygun olan ve davranışlarında aşırıya kaçmayan hizmetçisi Şerife'den mızımızlanıp başka hizmetçiler aramaya girişince büyük bir pişmanlık yaşamış ve Şerife'yle devam etmenin en doğru karar olacağına karar vermiştir.

KARAKTER ANALİZİ

Hanife Teyze (Mızımız)

Karakter Hanife Teyze, aslında kendisi için en uygun hizmetçi olan Şerife'den boş yere yakınan, mızımız bir kişiliktir. Şerife'nin uyuşukluğundan dolayı mızımızlanması, Hanife Teyze'ye en sonunda büyük bir pişmanlık yaşatacaktır.

Aktivite Hanife Teyze, hizmetçisi Şerife'yi evden göndermeye karar vermiştir ve bu nedenle yeni bir hizmetçi arayışı içerisinde.

ÖRNEK ANILAR

Mızımız Hizmetçisi Şerife'yi göndermeye kararlı olan Hanife Teyze, onun arkasından mızımızlanarak söylenmektedir. "Nasıl kafa tutuyor... Öyle ya, hesabı kesildi, artık eyvallahı kalmadı. Her işi angarya yaparak, sanki öç alıyor. Sekiz sene ben çektim, şimdiden sonra da gireceği kapıdaki efendileri, hanımları çekecekler..."

Şerife (Uyuşuk)

Karakter Şerife, iyi huylu bir karakter olmasına karşın, hareketlerini ağırdan alan uyuşuk bir tiptir. Bu özelliği nedeniyle Hanife Teyze'nin şikayetlerine maruz kalmaktadır ve evden gönderilmek üzeredir.

Aktivite Şerife'nin temel etkinliği, Hanife Teyze'nin ev işlerini görmektir. Tiyatro eserine konu olan bölümdeyse, yeni hizmetçi adaylarını kapıdan içeri alarak Hanife Teyze'yle görüştürür.

ÖRNEK ANILAR

Uyuşuk Hanife Teyze, göndermeye karar verdiği hizmetçisi Şerife'nin iyi biri olmasına karşın uyuşuk karakterinden yakınmaktadır. "İyi kadın, neme lazım... Hırsızlığı yok... Temizliğine temiz. Gel gelelim, çok kanı ağır... Şöyle bir aceleyle gelip derlenip toparlanmak ona için değil..."

İkbal (Tez canlı)

Karakter İlk hizmetçi adayı olan İkbal, tez canlı, heyecanlı bir tiptir. Bu nedenle görüşmeye gelir gelmez ortalığı dağıtmış ve hemen ardından evden gönderilmiştir.

Aktivite Kendisine yeni bir iş aramaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Tez canlı İkbal, görüşme için sırasını beklemekten usanmış bir hâlde eve adeta haldür küldür girmiştir. "A, ben içi tez bir insanım... Öyle oturup bekleyemem... *(Acele yürürken bir iskemle devirir, aldırılmaz. Şerife'yi göstererek)* Eski hizmetçiniz bu muydu? *(Cevap beklemeden söyler)* Bana, otur, hanıma haber vereyim dedi. Ne haberi verecek? Hanım, bizi bekliyor... Ben beklemekten sıkılıyorum..."

Gülseren (Züppe)

Karakter İş görüşmesine gelen İkinci hizmetçi adayı Gülseren, züppe bir tiptir. Hanife Teyze'ye yukarıdan bakarak emirler vermiş ve kısa bir süre sonra da görüşmeyi terk etmiştir.

Aktivite Kendisine yeni bir iş aramaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Züppe Gülseren görüşme başladıktan sonra Hanife Teyze'nin konuşmasına dahi izin vermeden emir verir gibi koşullarını saymaya başlar. "*(Hanife Teyze'nin sözünü keserek)* Eşyaların tozunu alırım, fakat tahta silmem... Süpürge ile de halıları, keçeleri hart hart kazıyıp süpüremem. Tozdan rahatsız olurum... Başka?"

Şadan (Titiz)

Karakter Aşırı bir şekilde titiz bir kadındır. İş görüşmesi başlar başlamaz evdeki dağınıklıktan şikayet etmeye başlamıştır ve en sonunda evde yaşayan kedileri görünce onları pis bulduğu için görüşmeyi terk etmiştir.

Aktivite Kendisine yeni bir iş aramaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Titiz Şadan, görüşmenin yapılacağı odaya girer girmez içerideki dağınıklıktan şikayet etmeye başlamıştır. "*(Odaya bir göz gezdirir)* A, baktıkça fena oluyorum... Odayı düzeltmeden yapamayacağım... *(Koltukları çekmeye başlar, kendi keyfince düzeltir, gürültüden sağdaki odada uyuyan kediler uyanır, kapıyı tırmalar)* Bu ne? *(Dehşetle ürpermiş gibidir.)*"

Pervin (Korkak)

Karakter Bir diğer hizmetçi adayı olan Pervin, oldukça korkak bir tiptir. Neredeyse kapı gıcirtısından bile korkmaktadır. Dahası doğaüstü güçlere inanan batıl inançlı bir karakterdir.

Aktivite Kendisine yeni bir iş aramaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Korkak Pervin görüşme için odaya girer girmez korkmaya başlamıştır. “(*Korka korka girer, korka korka yürür*) A! Kimseler yok... (*Dönmek ister, Şerife kapıyı kapatmıştır.*) Beni buraya getiren kadına ne oldu? Bu ev acaba perili mi? (*Titreyerek*) Ben korkarım!”

Cevriye (Dedikoducu)

Karakter Cevriye, hizmetçilik işi için görüşmeye geldiğinde sürekli bir şekilde başkalarını çekiştiren dedikoducu bir tiptir. Bu özelliği nedeniyle Hanife Teyze'yi hayrete düşürür.

Aktivite Kendisine yeni bir iş aramaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Dedikoducu Cevriye, dedikoduyu sevmediğini belirttiği aynı cümle içerisinde bile dedikodu yapmaktadır. “Hem nedir o, herkesin iyisiyle kötüsüyle uğraşmak... Dedikoduyu hiç sevmem... Yanımda birini çekiştirecek olsalar, kalkar odadan çıkarım... Bizim komşu Faika hanımın anası, ölü yıkayıcısı imiş. Yalan değil, gerçek ama, bilirim de yine söylemem... Kendi yoksa, Allah'ı burada, neme lazım, iki elim yanıma gelecek, doğru, doğru dosdoğru... Hurşid bey, geçen yaz Bursa'ya kaplıcalara gitmişti ya meğer yalanmış!”

Fatma (Obur)

Karakter Hanife Teyze'nin görüştüğü bir diğer hizmetçi adayı Fatma, eve girer girmez yemek kokularından başı dönen obur bir karakterdir. Boğazına çok düşkündür, evde çalışmasının en önemli şartı boğazını gereğince doyurabilmektir. Aradığını bu evde bulamayınca görüşmeyi terk etmiştir.

Aktivite Kendisine yeni bir iş aramaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Obur Fatma, Hanife Teyze perhizde olduğunda hizmetçisinin de az yediğini öğrenince, bu evde duramayacağını anlamıştır. “(*Yüzünü buruşturur*) Yoo... Ben açlığa hiç dayanmam... (*Sıvadiğı kollarını düzeltir, baş örtüsünü düğümler*) Sade suya pirinç çorbası ile insan yaşar mı? Böyle hastane perhizine gelemem... A ne yapayım, hasta bile olsam yerim... Can boğazdan gelir. (Kapıya doğru yürür) Kusura bakmayın hanım. (*Çıkar.*)

Ayşe (Tembel)

Karakter Hanife Teyze'nin son hizmetçi adayı olan Ayşe, o kadar tembeldir ki sırasını beklerken uyuya kalmıştır.

Aktivite Kendisine yeni bir iş aramaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Tembel Sırasını beklerken uyumuş olan Ayşe, kendisine bu saatte nasıl uyuyabildiği sorusu sorulduğunda şu yanıtı verir: “(*Gayet peltek, ağır ağır, uyur, esner gibi konuşmaktadır.*) A... Uykunun zamanı mı olur? Adamın başını dayayacak bir yer olsun, yeter... Uyuyuverirsin.”